

Barátságos utószó az olvasóhoz

Önhöz szólok most, kedves olvasóm, aki épp le akarta tenni a könyvet, készen van, megfejtett minden rejtvényt. De önhöz is, kíváncsi olvasóm, aki csak úgy a könyv végére lapozott anélkül, hogy kitartó munkával végigfejtette volna a rejtvényeket (vagy talán még hozzá sem fogott).

Arról fogok néhány szót írni, hogy hogyan, miből és miért készült ez a könyv.

Utólag elárulhatom, hogy a könyv a matematikát népszerűsítő könyvek nagy családjába tartozik. Fő célja ugyan, mint az előszó is elmondja, az agytorna, de a cél elérésére nem öncélú rejtvényeket választottam, hanem olyanokat, amelyek a matematikát megismertetik és megszerettetik az olvasóval. A könyv természeténél fogva elég kis matematikaanyagot ismertet, ez természetes is, hiszen az olvasónak mindegyik ismertetett tételt magának kell felfedeznie. A rejtvények több esetben egy-egy érdekes matematikai tételt bontanak fel elemeire. Gondoljunk például a Nim-játék elméletét felderítő rejtvényt sorozatra, vagy azokra a rejtvényekre, amelyek a gráfok bejárhatóságára vonatkozó Euler-féle feltétel megtalálására vezetnek. Nagy élmény egy ilyen felfedezés! Az első ilyen élmény után már nem nézzük úgy a matematikát, mint valamely istenek által (vagy emberek által, de isten tudja, hogyan) megalkotott tételhalmazt. Rájövünk, hogy mi is tudunk tételeket alkotni!

Abból, hogy a könyv a matematikát népszerűsítő könyvek közé tartozik, már következik, hogy az anyag nagy része nem új. A népszerűsítő matematikára is vonatkozik az a mondás, hogy „nincsen új a nap alatt” – vagy legalábbis nagyon ritkán akad. Az az olvasóközönség azonban, akinek a könyv készült, feltehetőleg nem tájékozott a matematikát népszerűsítő könyvek világirodalmában, így részére teljesen érdektelen, hogy egy-egy rejtvény véletlenül egyike-e az eredeti, máshol még napvilágot nem látott rejtvényeknek, avagy éppen valamely klasszikus alkotással áll szemben. Sőt talán éppen a klasszikus alkotásokkal jár jobban, hiszen ezek a rejtvények már csak az idő patinájával is bizonyítják kiválóságukat.

Természetesen igyekeztem az anyagot úgy megválasztani, hogy a rejtvények többségét a magyar nyelven még meg nem jelentek tegyék ki. Magyar nyelven megjelent könyvekből körülbelül három-négy rejtvényt dolgoztam bele a könyvbe.

A rejtvények összegyűjtése közben erősen támaszkodtam M. Kraitchik *Mathematical Recreations* című kiváló könyvére (London: George Allen &

Unwill Ltd, 1955 and New York: Dover, 1953). A Középiskolai Matematikai Lapok feladatai közül is átvettem jó néhányat, amelyek céljaimnak legjobban megfeleltek.

Végül megjegyzem, hogy a fentebb kifejtett elveknek megfelelően, a könyv összeállítása során sokszor nem szigorú értelemben vett rejtvényeket is felhasználtam. Ezek háttérben mindig valami matematikai cél lebegett.

Mivel egyik rejtvélynél sem jelöltem meg a forrásmunkát, ezért az újakat sem jeleztem. Hogy melyek azok, az a könyv egésze szempontjából nem bír jelentőséggel.

Figyelmüket köszönve, ismételten jó szórakozást kíván

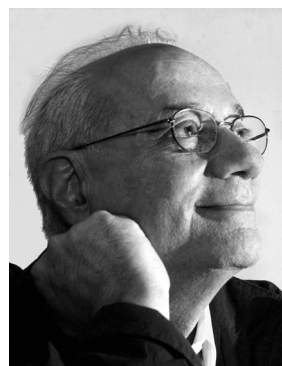
a szerző

Utószó a második kiadáshoz

Karinthy Frigyes a pesti korzón találkozott „a fiatalemberrel”.^{*} Én a winnipeg-i Polo Park bevásárlóközpontjában futottam össze vele. Persze sokkal gyorsabb volt, mint én, így csupán a hátát láttam, ahogy elsuhant mellettem. Nagyon ismerősnek tűnt. Sovány volt, dús barna hajjal, és nagyon sietett. Utolértem, amikor egy bolt előtt megállt. Félig megfordult, és rögtön tudta, hogy ki vagyok. Nem mondhatom, hogy túlzottan örült, amikor meglátott.

– Nem mentek olyan rosszul a dolgok – mondtam kicsit dadogva.

– Tényleg? – kérdezett vissza. – A *Rejtvénykirály* fia vagy, és harmadéves egyetemi hallgatóként megírtad, amit a család elvárt tőled, az első rejtvénykönyvedet. Az azt követő fél évszázad alatt még hány könyvvel járultál hozzá a családi hagyományhoz? – Eggyel sem. De írtam másik 20 könyvet. És kutatómatematikus lettem. A két fő témámról én írtam a két legfontosabb könyvet; mindkettő több kiadásban megjelent. Több mint 230 szakcikket publikáltam. Emellett a matematikai szedés és tördelés szakemberévé váltam. Az erről írt könyveim már vagy 40 000 matematikushoz eljutottak.

– Jó – mondta a fiatalember –, tudom, hogy sok mindennel foglalkoztál. De miért hagytad ott a rejtvényeket? – Nem csak a rejtvényeket hagytam ott. Amikor ezt a könyvet írtam, még én voltam a legjobb magyar sakk-végjáték szerző, és sok versenyt megnyertem. Azt is abbahagytam. A rejtvények, a sakkfeladványok kitalálása és a matematikai kutatás, mind a három félig tudatosan történik, és félig a tudat alatt. Hosszú időn át gondolkozunk egy problémán, és egy reggel arra ébredünk, hogy megvan a megoldás. A tudatos gondolkozással eltöltött időt még fel lehet osztani két-három részre. De a tudat alatti gondolkodást, az éjszakai alvást már sokkal nehezebb több célra használni.

^{*} Karinthy Frigyes *Találkozás egy fiatalemberrel* című novellája 1913-ban jelent meg először az ugyanilyen című kötetben az Athenaeum Kiadónál.

A fiatalember nem ért egyet ezzel. Abbahagytam a vitát. Talán mégis neki van igaza.

* * *

Ezért különös örömmel vettem mostani kiadóm, Halmos Ádám felvetését, a Grätzer-trilógia megjelenetésére, amelynek mostani szerkesztőm, Halmos Mária javaslatára lett édesapám két könyve mellett ez a fiatalkori kötetem is a része. Mari a gimnázium harmadik évében megnyert egy matematikai versenyt, és jutalmul az Elmesport egy esztendőre könyvet kapta. Később egész életében matematika tankönyveket írt, és mindig szeretettel használta az én könyvemet. Ezért győzte meg Ádámot, hogy ezt is érdemes kiadni édesapám két klasszikus könyve mellett. És hát ki tud az anyjának nemet mondani?

A második kiadáshoz két szakértő minden rejtvényt részletesen át gondolt: Halmos Mária, akit már bemutattunk és Kuczmann Erika, aki közel két évtizede az általános és középiskolás fiatalok matematikatanításával és tehetséggondozással foglalkozik. Majdnem minden rejtvényt és megoldást szebbre írtak, és sok hibát kijavítottak. Nagy szerencsém volt, hogy két kiváló szakember ilyen keményen és sikeresen dolgozott a könyvemen.

Nagy örömömre szolgál, hogy ennek eredményét kezébe veheti most az olvasó.

Grätzer György